

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ В ІЗРАЇЛІ

FEATURES OF THE INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION SYSTEM IN ISRAEL

Ульянова Г.О., д.ю.н., професор,
проректор з навчальної роботи

Національний університет «Одеська юридична академія»

Процесуальні правила та практика в міжнародному комерційному арбітражі можуть відрізнятися між країнами, впливаючи на призначення арбітрів, проведення судових розглядів і виконання рішень. Кожна юрисдикція має свої особливості, переваги та недоліки у сфері міжнародного комерційного арбітражу. Сторони, залучені в міжнародні спори, повинні уважно розглянути конкретні характеристики та можливості різних юрисдикцій, обираючи найбільш відповідне місце для арбітражного розгляду.

Міжнародний комерційний арбітраж в Ізраїлі регулюється Законом про арбітраж 1968 року. Його метою було створення сучасної та ефективною основи для вирішення міжнародних комерційних спорів через арбітраж, який може мати місце за наявності письмової арбітражної угоди. Цей закон замінив Указ про британський мандат 1926 року, який переніс англійський Закон про арбітраж 1889 року в законодавство Ізраїлю.

Метою цього закону було покращення ефективності арбітражу та виправлення недоліків. Протягом років було внесено кілька поправок до закону, зокрема у 1974 та 2008 роках, що дозволило вдосконалити процедури арбітражу. Крім того, були здійснені зміни до інших законів, пов'язаних з арбітражем, як частина постійного вдосконалення правової системи.

У статті доводиться, що ізраїльські юристи готові використовувати арбітраж для ефективності процесу та його низьких витрат порівняно з судовим розглядом, але наголошують на необхідності прозорості та своєму бажанні змінити результати у випадку істотної помилки, допущеної арбітром. Суди в Ізраїлі мають традицію зберігати повноваження арбітра, зводячи до мінімуму свою тенденцію втручатися в арбітражні рішення.

Отже, констатує автор, характерною особливістю арбітражного розгляду в Ізраїлі є відсутність чіткого розмежування між міжнародним комерційним арбітражем та національною правовою системою. На досвіді Ізраїлю можна побачити наскільки неефективним є такий конгломерат, що призводить до плутанини та нівелює арбітраж як ефективний спосіб вирішення арбітражних спорів. Це має стати підґрунтям для подальшого наукового пошуку.

Ключові слова: Ізраїль, комерційний арбітраж, поправки, процесуальне право, матеріальне право до суті спору, методи обрання застосовуваного права, скасування рішень, *lex voluntatis*.

Procedural rules and practices in international commercial arbitration may differ between countries, affecting the appointment of arbitrators, the conduct of proceedings and the enforcement of awards. Each jurisdiction has its own peculiarities, advantages and disadvantages in the field of international commercial arbitration. Parties involved in international disputes should carefully consider the specific characteristics and capabilities of different jurisdictions when choosing the most appropriate venue for arbitration.

The article is designed to highlight the peculiarities of the national legislation of Israel and its application in the consideration of international commercial arbitration disputes. International commercial arbitration in Israel is governed by the Arbitration Law of 1968. Its purpose was to create a modern and efficient framework for the resolution of international commercial disputes through arbitration, which can take place in the presence of a written arbitration agreement. This Act replaced the British Mandate Ordinance of 1926, which transposed the English Arbitration Act of 1889 into Israeli law.

The purpose of this law was to improve the efficiency of arbitration and correct deficiencies. Several amendments to the law have been made over the years, notably in 1974 and 2008, which have improved arbitration procedures. In addition, changes were made to other laws related to arbitration as part of the continuous improvement of the legal system.

The article argues that Israeli lawyers are willing to use arbitration for the efficiency of the process and its low costs compared to litigation, but emphasize the need for transparency and their desire to change the results in case of a significant error made by the arbitrator. Courts in Israel have a tradition of preserving the authority of the arbitrator, minimizing their tendency to interfere with arbitral awards.

Therefore, the author states, a characteristic feature of arbitration proceedings in Israel is the absence of a clear distinction between international commercial arbitration and the national legal system. Israel's experience shows how inefficient such a conglomerate is, which leads to confusion and undermines arbitration as an effective way to resolve arbitral disputes. This should become the basis for further scientific research.

Key words: Israel, amendments, annulment of decisions, commercial arbitration, methods of choosing the applicable law, procedural law, substantive law to essence of dispute, *lex voluntatis*.

Актуальність теми дослідження. Міжнародний комерційний арбітраж в Ізраїлі, як й багатьох інших країнах та юрисдикціях, забезпечує основу для вирішення суперечок між сторонами з різних країн. Ізраїльські суди загалом підтримують арбітраж і відіграють наглядну роль, а Ізраїльський арбітражний інститут (IAI) надає адміністративні послуги та призначає арбітрів. Правила Інституту відображають міжнародні стандарти та забезпечують справедливий та ефективний арбітражний процес, а сторони можуть вибрати арбітраж в Ізраїлі або провести арбітраж за кордоном, але керуватися законодавством Ізраїлю.

Наведене зумовлює безперечну актуальність дослідження ізраїльської моделі міжнародного комерційного арбітражу, як певною мірою специфічною, але такою, що імплементує відповідні міжнародні стандарти, а тому є цікавою й для вітчизняної науки та практики. Висвіт-

лення відповідних процесів та тенденцій у контексті арбітражних спорів можна помітити у працях Анцупової Т.О., Бабіна Б.В., Громовенка К.В., Кормича Б.А., Пашковського М.І., але системного аналізу цих викликів монографічні дослідження поки не містять.

Мета і завдання статті. Стаття покликана висвітлити законодавство Ізраїлю та особливості його застосування при розгляді міжнародних комерційних арбітражних спорів. Тому її метою слід вважати висвітлення та подальше окреслення специфіки системи міжнародного комерційного арбітражу в Ізраїлі, а завданнями – встановлення особливостей еволюції ізраїльської системи міжнародного комерційного арбітражу, співвіднесення її джерел, механізмів та моделей, та окреслення відповідної арбітражної практики. Для досягнення цих завдань було використане формально-юридичний, системний, порівняльний та герменевтичний методи.

Виклад основного матеріалу. Міжнародний комерційний арбітраж в Ізраїлі регулюється Ізраїльським законом про арбітраж 1968 року (далі – Закон 1968 року) [1]. Метою цього закону було створення сучасної та ефективної основи для вирішення міжнародних комерційних спорів через арбітраж. Арбітражний процес відповідно до цього закону має місце, якщо сторони уклали письмову арбітражну угоду.

Закон 1968 року замінив Указ про британський мандат 1926 року [2], який майже повністю транспонував англійський Закон про арбітраж 1889 року в законодавство Ізраїлю [3]. Метою закону було виправлення недоліків та підвищення ефективності арбітражу, щоб зробити його більш прийнятним для суспільства. Закон змінювався лише декілька разів. Перша поправка була внесена в 1974 році, головним чином щодо іноземних арбітражних рішень, які підпадають під дію міжнародного договору, учасником якого є Ізраїль [4].

Рішення Верховного суду в Ізраїлі є керівним органом, і його тлумачення доповнюють зміст закону та зобов'язують суди нижчої інстанції. У різних справах Верховний Суд та окружні суди після його рішень вказували на необхідність зручного, швидкого та економічного способу позасудового вирішення спорів, щоб полегшити судове навантаження, як зазначено в пропозиції до Закону про арбітраж 1968 [5].

Тим не менш, протягом багатьох років небажання Верховного суду, який не розглядає себе як апеляційну інстанцію для арбітражних рішень і може дозволити скасування арбітражного рішення лише за виключних обставин та небажання Верховного Суду виправляти помилки в рішеннях арбітрів, навіть у випадково помилкових рішеннях, створило широко поширену концепцію, що процес допускає суттєві помилки, які неможливо виправити. Яскравим прикладом є справа «Eli Aroch v. Clal Finance». У лютому 2006 року колишній суддя Верховного Суду виніс дуже коротке арбітражне рішення без обґрунтування, надавши позивачу (Елі Ерох) близько 96 мільйонів нових ізраїльських шекелів проти «Clal Financing Management Ltd» (раніше «Planot Batucha Investment House Ltd») [6].

Тому, до Закону 1968 року у 2008 році була прийнята Друга поправка, яка містила шляхи оскарження в арбітражному провадженні та ще одне важливе правило було включене в це доповнення, воно полягало в тому, що арбітр зобов'язаний вказати причини, на яких ґрунтуються арбітражне рішення [5].

Після набрання чинності Закону 1968 року було внесено кілька змін до інших законів, пов'язаних з арбітражем. Закон про суди 1984 року був змінений у кількох місцях, наприклад у статті 65, що стосується арбітражних процедур, доступних у судах для дрібних позовів; у статті 79 a–d, щодо процедур альтернативного вирішення спорів; тоді як стаття 79 (с) досі надає судам повноваження передавати передані їм спори до арбітражу за згодою всіх сторін (відповідно до Закону про арбітраж це повноваження надається лише окружним судам).

Так, відповідно до статті 79 ізраїльського Закону про суди 1984 року суд, який розглядає цивільну справу, може за згодою сторін передати розглядану ним справу, повністю або частково, на розгляд арбітражу, і він може, за їх згодою, визначити умови арбітражу; сторони за згодою суду призначають арбітра, та якщо сторони не дійшли згоди щодо арбітра, суд може призначити його зі списку, наданого йому сторонами, або за власним вибором – якщо такого списку немає. При цьому додається, що положення Закону 1968 року застосовуються до арбітражу відповідно до цього розділу; але «суд» відповідно до розділу 1 зазначеного закону про суди 1984 року має бути судом, який передає справу до арбітражу [7].

У цьому контексті варто навести справу «צ'רד"ק 4886/00 רעוּבֵן» («Цивільна апеляція 4886/00 Реувен

Гросс проти Аарона Кедара») в якій апелянт подав апеляцію на рішення районного суду щодо юрисдикції арбітра розглядати позов. Верховний суд постановив, що рішення суду, яке безпосередньо розглядає арбітражне питання, буде оскаржене лише органом влади, навіть якщо воно не визначено конкретно як «арбітражна справа» відповідно до Закону про арбітраж встановлює лише апеляцію за правом. Суддя Прокачча постановив, що хоча рішення окружного суду було винесено в рамках звичайної процедури, а не в рамках провадження, визначеної в Законі 1968 року, воно підпадає під дію розділу 38 Закону 1968 року, оскільки воно зосереджене на арбітражному питанні, а тому його можна оскаржити лише за дозволом. Додатково суддя вказав, що суду надається повноваження обговорювати та приймати рішення, тоді як сторони надаються лише дозвіл на апеляцію, а не апеляція за правом стосовно рішення [8]. Тобто, це означає, що поправка вже додала можливість сторонам звернення до суду «з дозволу самого суду, якщо при застосуванні закону сталася фундаментальна помилка, яка потенційно може спричинити похибку суду» [9].

Така відсутність практичної ефективності апеляції призвела до того, що сторони та їхні адвокати перестали звертатися до арбітражу. Такі питання, як витрати, тенденція довіряти судам, а не «приватним суддям», а також згадані вище труднощі зі скасуванням арбітражних рішень були одними з причин, які призвели до надання суспільством переваги регулярній правовій системі. У 2003 році Генеральний прокурор Ізраїлю дав вказівку, що «як правило, держава не буде вирішувати свої суперечки в арбітражі, а через судову систему» [4].

На думку автора сам факт того, що сторона змушена процесуальними нормами випрошувати дозвіл на апеляцію у судді, та ще й на додачу у одного й того ж судді на рішення якого і подається апеляція, порушує права сторін на справедливий суд.

Внаслідок заявники почали масово звертатися до регулярної правової системи, котра вже і так була перевантажена. Такі рішення стали символом проблемного питання про труднощі анулювання рішень арбітрів. Як результат, з'явилася Третя поправка Закону про арбітраж [10].

У рамках дискусій щодо попереднього урядового законопроекту про обов'язковий арбітраж, Асоціація юристів Ізраїлю ініціювала законопроект, що пропонує кілька альтернатив щодо права оскарження арбітражного рішення. Метою законопроекту було надання сторонам можливості прийняти рішення про арбітражну процедуру як альтернативу судовим процедурам у першій інстанції разом із судовим переглядом в апеляційному суді з метою виправлення істотних помилок у судовому застосуванні, якщо це необхідно.

З 2014 року проект обговорювався в установах адвокатури, перш ніж був запропонований Міністерству юстиції та Комітету Кнесету з конституційних і правових питань, і у 2018 він був прийнятий у третьому читанні [11]. Тобто, у 2018 році до Закону про арбітраж було внесено поправку щодо юрисдикції судів у справах, що стосуються арбітражу.

До внесення змін, судами, які мали юрисдикцію стосовно питань, що стосуються арбітражу, були окружні суди (які є другим рівнем у трирівневій судовій системі, що складається з Верховного суду, окружних судів і магістратських судів). А вже відповідно до поправки, юрисдикцію здобули також і магістратські суди. Ця поправка, яка мала на меті «зменшити відставання» в окружних судах, не виявилася корисною для розвитку надійної арбітражної юриспруденції, оскільки магістратські суди, які не спеціалізувалися на питаннях, що стосуються арбітражу (як внутрішнього, так і міжнародного), виносили рішення щодо цих питань і це створювало плутанину та брак узгодженості.

